

**GEORGI
GOSPODINOV
LAIKO
SLĖPTUVĖ**

Iš bulgarų kalbos vertė Laima Masytė

R A R A

Vilnius, 2024

Taigi, tema – atmintis. Tempas: andante, pereinantis į andante moderato, sostenuto (santūriai). Galbūt sarabanda su jos iškilmingumu, su prailginta antrąja takto dalimi būtų tinkama pradžiai. Veikiau Händelis nei Bachas. Griežti pasikartojimai, kartu judėjimas į priekį. Santūriai ir iškilmingai, kaip ir pridėra pradžiai. O paskui viskas gali – ir privalo – sugriūti.

1.

Vienu metu pradėta skaičiuoti, kada prasidėjo laikas, kada tiksliai sukurta Žemė. Septynioliktojo amžiaus viduryje airių vyskupas Ussheris apskaičiavo ne šiaip konkrečius metus, bet ir pradinę datą: 4004 metų spalio 22 diena prieš Kristų. Tai buvo šeštadienis (žinoma). Yra teigiančių, kad Ussheris nurodęs ir tikslų laiką – šeštą vakarą. Šeštadienio popietę, tikrai tikiu. Kokių gi kitų savaitės metu nuobodžiaujantis kūrėjas imsis kurti pasaulį ir ieškoti draugijos? Ussheris tam paskyrė visą gyvenimą, jo veikalą lotynų kalba sudarė du tūkstančiai puslapių, vargu, ar buvo daug pasistengusiųjų perskaityti visą knygą. Bet tai išpopuliarėjo, ne tiek veikalas, kiek pats atradimas. Biblijos Britanijoje pradėtos leisti su data ir chronologija pagal Ussherį. Teorija apie jauną žemę (o aš manau, apie jauną laiką) užvaldė krikščioniškąjį pasaulį. Paminėtina, kad net tokie mokslo vyrai kaip Kepleris ir seras Isaacas Newtonas taip pat nurodo konkrečius Dievo darbų metus, kurie maždaug sutampa su

nurodytaisiais Ussherio. Bet vis tiek, užvis labiau mane stebina ne metai ir tai, kad jie gan nedaug nutolę, o konkreti diena.

Spalio 22-oji, keturi tūkstančiai ketvirtieji metai prieš Kristų, šešta vakaro.

Maždaug 1910 metų gruodį žmogaus charakteris pasikeitė. Taip rašo Virginia Woolf. Tad galima įsivaizduoti tą 1910-ųjų gruodį, tarsi tokį patį kaip kiti, pilką, žvarbų ir kvepiantį šviežiu sniegu. Bet kažkas atsivėrė, kažkas, ką tik nedaugelis pajuto.

1939 metų ankstų rugsėjo 1-osios rytą atėjo žmonių laiko pabaiga.

2.

Gerokai vėliau, kai daug jo prisiminimų išsiskraidė kaip pabaidyti balandžiai, jam vis dar pavyko susigrąžinti aną rytą, kai be tikslo žingsniavo Vienos gatvėmis, o šviečiant ankstyvai kovo saulei kažkoks elgeta su Márquezo ūsais pardavinėjo laikraščius ant šaligatvio. Pūstelėjo vėjas ir keli laikraščiai pakilo į orą. Jis panūdo padėti, sugriebė vieną du, atidavė pardavėjui. Vieną galite pasilikti sau, tarė „Márquezas“.

Gaustinas, pavadinkime jį taip, nors šiuo vardu jis pats prisidengdavo lyg kokia kepure slėpūne, paėmė laikraštį ir ištiesė banknotą, gan stambų tokiam pirkiniui. Elgeta pavartė jį rankoje ir nutęsė: mmm... neturiu gražos. Ankstų Vienos rytą jo žodžiai nuskambėjo taip absurdiškai, kad jie abu nusikvatojo.

Gaustinas jautė benamiams meilę ir baimę, štai tinkami ir būtent šitaip suderinti žodžiai. Mylėjo juos ir bijojo jų taip, kaip myli ir bijai to, kuo jau esi buvęs arba kuo manai vieną dieną pavirsiąs. Žinojo, kad anksčiau ar vėliau jis įsilies į jų gretas, jei pavartotume

klišę. Staiga prieš akis stojo ilgos kirbinės Kértnerio ir Grabeno gatvėmis marširuojančių benamių. Taip, jis jautė giminingumą su jais, nors ir buvo šiek tiek ypatingas. Benamis laike, taip sakant. Tiesiog susiklosčius aplinkybėms jo piniginėje atsirado krūvelė pinigų, kurių pakanka, kad būtų atitolintas metafizinės negandos virtimas fizine kančia.

Dabar jis darbavosi pagal vieną iš savo profesijų – psichiatro gerontologo. Įtariau, kad slapta nugvelbia savo pacientų istorijas, norėdamas jose prisiglausti, trumpai apsisototi kieno nors vietoje ir praeityje. Taigi, jo galvoje buvo tokia laikų, balsų ir vietų narpalynė, kad arba turėtų tuojau pat atsiduoti į kolegų psichiatrų rankas, arba iškrėsti ką nors tokio, kad jie patys jį paimtų savo globon.

Gaustinas paėmė laikraštį, paėjęs ir atsisėdo ant suoliuko. Turėjo užsivožęs skrybėlę, vilkėjo tamsų paltą, iš po jo buvo matyti golfas, seni odiniai batai ir odinė rankinė, tauriai nykstančios raudonos spalvos. Panėšėjo į žmogų, ką tik atvykusį traukiniu iš kažkokio kito dešimtmečio, galėtų būti palaikytas diskretišku anarchistu, senstančiu hipiu arba menkliau žinomo ordino pastoriumi.

Taigi, atsisėdo ant suoliuko ir perskaitė laikraščio pavadinimą – *Augustiner*, benamių leidinys. Dalis dienraščio medžiagos parašyta jų, o dalis – profesionalių žurnalistų. Kažkur ten, priešpaskutinio puslapio apačioje, kairiame kampe, visi laikraštininkai tai žino, buvo žinutė. Gaustino žvilgsnis nukrypo į ją. Jo veidu nutįso šypsnyš, kupinas veikiau kartėlio nei džiaugsmo. Bus priverstas vėlei dingti.

3.

Prieš daugel metų, kai ponas Alzheimeris daugiausia buvo minimas anekdotuose, „kokią diagnozę tau nustatė, a, kažkokio vyro pavardė,

bet neprisimenu“, mažame laikraštyje pasirodė trumpas pranešimas, naujiena, kurią perskaitė penki žmonės, keturi iš jų tuoj pat pamiršo.

Štai toji žinutė, trumpas jos perpasakojimas.

Kažin koks gydytojas p. G. (minimas tik inicialas) iš Vienos geriatrijos klinikos Vienos Miške, „The Beatles“ gerbėjas, įsirengė kabinetą septintojo dešimtmečio stiliumi. Surado bakelitinį patefoną, pakabino grupės plakatų, žymųjį „Sgt. Pepper's“... Turguje nusipirko seną spintą ir prigrūdo į ją visokių septintojo dešimtmečio mažmožių – muilų, cigarečių pakelių, miniatiūrinių folksvageno „vabalų“ kolekciją, rožinių kadilakų ir mustangų, filmų afišų ir aktorių nuotraukų. Buvo parašyta, esą jo biuras užverstas senais žurnalais, o jis pats sėdi po baltu chalatu pasivilkęs golfą. Nuotraukos, žinoma, nebuvo, visa medžiaga sudėta į tris dešimtis eilučių ir nustumta į apatinį kairį kampą. Naujiena buvo ta, kad neva gydytojas pastebėjęs, esą pacientai su pablogėjusia atmintimi vis ilgiau užsilikdavo jo kabinete, tapdavo šnekesni, kitaip tariant, jautėsi komfortiškai. Ir gerokai rečiau mėgindavo pabėgti iš šios šiaip jau gerą vardą pelniusios klinikos.

Pranešimas buvo paskelbtas be autoriaus, parašytas laikraščio vardu.

Tai buvo mano sumanymas, daug metų galvoje jį brandinau, bet akivaizdu, kad kažkas mane aplenkė. (Turiu prisipažinti, kad mano sumanymas siejosi su romanu, o ne su klinika, bet nesvarbu.)

Pasitaikius progai visada įsigydavau šį gatvės laikraštį, visų pirma, dėl ypatingo prisirišimo prie jį rašančiųjų, tai ilga istorija iš kito romano, bet ir dėl aiškaus jausmo (asmeninio prietaro), kad kaip tik tokiu keliu, per laikraščio skiautę, tai, kas turi būti tau pasakyta, atskrieja pas tave arba pribloškia per regą. Ir ši nuojauta niekada nėra manęs apgavusi.

Buvo parašyta, kad klinika įsikūrusi Vienos Miške, daugiau nieko. Patikrinau netoliese esančius geriatrijos centrus, mažiausiai trys iš jų įsikūrę kaip tik ten. Tas, kurio man reikėjo, buvo, kaip ir turėjo nutikti, paskutinis. Prisistačiau žurnalistu, tiesą sakant, tai nebuvo didelis melas, nes turėjau vieno laikraščio pažymėjimą, kad galėčiau nemokamai lankytis muziejuose, kartais net šį tą jam parašydavau. Vis dėlto dažniausiai pasinaudodavau gimininga, bet kur kas labiau nekaltai atrodančia ir menkiau apčiuopiama rašytojo profesija, kuria nėra kaip save įteisinti.

Šiaip ar taip, man pavyko, beje, įveikus tam tikras kliūtis, priėti prie klinikos direktorės. Sužinojus, kas mane domina, ji ūmai pasidarė nekalbi. Jūsų ieškomas asmuo nuo vakar nebedirba. Kodėl? Išėjo abipusiu sutarimu, atšovė ji, nukrypusi slidžiais biurokratinės kalbos vingiais. Jis atleistas? – nuoširdžiai nustebau. Juk pasakiau – abipusiu sutarimu. Kodėl jums rūpi? Aną savaitę perskaičiau laikraštyje įdomią medžiagą... Jau tardamas šiuos žodžius, susigriebiau darantis klaidą. Tą medžiagą apie bandymus pabėgti iš klinikos? Mes jau padavėme skundą, kad medžiaga būtų paneigta. Supratau, kad nebėra prasmės čia sėdėti, aiški pasidarė ir išėjimo abipusiu sutarimu priežastis. O kuo vardu buvo tas gydytojas? – atsigrėžiau duryse, bet ji jau kalbėjo telefonu.

Iš klinikos išėjau ne tuojau pat, aptikau sparną su kabinetais ir pamačiau vieną darbuotoją kaip sykis nuimant lentelę nuo trečių durų dešinėje. Žinoma, tai ir buvo gydytojo vardas. Nuo pat pradžių įtariau, kad tai bus jis.

4.

Susekti Gaustino, kuris keliasi iš dešimtmečio į dešimtmetį, kaip mes keičiame lėktuvus oro uostuose, pėdsakus yra kartą per šimtą metų pasitaikanti proga. Gaustinas, kurį pirma sukūriau, o paskui sutikau

gyvą. Arba įvyko atvirkščiai, nebeatmenu. Nematomas bičiulis, bet matomesnis ir realesnis už mane. Mano jaunystės Gaustinas. Mano svajonės būti kitu, kitur, gyventi kitame laike ir kituose kambariuose Gaustinas. Mes abu apsėsti praeities. Skirtumas buvo nedidelis, bet esminis. Aš visur likdavau svetimas, o jis visuose laikuose jautėsi vienodai jaukiai. Aš beldžiau į įvairių metų duris, o jis jau būdavo atsidūręs ten, atidarydavo man duris, įvesdavo į vidų ir pranykdavo.

Pirmą kartą Gaustiną išsikviečiau pasirašyti po keliomis eilutėmis, kurios iš kažkur, tarytum iš kitos epochos, šovė man į galvą. Kankinausi daug mėnesių ir nieko nepajėgiau prie tų eilučių pridurti.

*Moteris sukūrė trubadūrą,
pakartoti vėl galiu,
ji sukūrė Sukūrėją...*

Vieną vakarą susapnavau vardą, parašytą ant odinio viršelio – „Gaustinas iš Arlio, XIII amžius“. Menu, tada pro miegus ištariau: štai jis. Paskui pasirodė pats Gaustinas, noriu pasakyti žmogus, kuris panėšėjo į jį ir kurį taip ir ėmiau vadinti.

Tai įvyko pačioje devintojo dešimtmečio pabaigoje. Šią istoriją kažkur išsaugojau.

5.

GAUSTINAS. PAŽINTIS

Štai kaip norėčiau jums jį pristatyti. Pirmą kartą jį pamačiau anks-tyvą rugsėjį rengiamame tradiciniame literatūros seminare prie jūros. Pavakare sėdėjome viename pakrantės restoranėlyje, visi lig vieno rašantys, nevedę ir dar neišleidę pirmosios knygos, malonaus dvidešimties–dvidešimt penkerių metų amžiaus. Padavėjas vos

spėjo užsirašinėti rakijos ir salotų užkandai kiekį. Kai visi nutilome, pirmąkart prabilo ilgo stalo gale sėdintis vaikinys, buvo akivaizdu, kad nespėjo nieko užsisakyti.

Prašom vieną grietinėlės!

Ištarė su pasitikėjimu, lyg žmogus, užsakantis mažų mažiausiai an-tį su apelsiniais arba kiurasao. Įsivyravus tylai, buvo girdėti tik tuščio plastikinio butelio, ridinėjamo vakarinio vėjūkščio, brinksėjimas.

Atsiprašau? – perklausė padavėjas.

Prašom vieną grietinėlės, pakartojo vaikinys su tokiu pačiu san-tūriu orumu.

Tylėjom suglumę, bet veikia visi vėl sušneko ir stalą apgaubė ankstesnis lalesys. Netrukus staltiesę nuklojo lėkštės ir taurės. Pas-kutinis dalykas, kurį atnešė padavėjas, buvo mažas porceliano indelis paaukuotu krašteliu. Jame grakščiai, kaip man pasirodė, ribėjo užsakyta grietinėlė. Vaikinys ją gurkšnojo taip iš lėto ir po truputį, jog užteko visam vakarui.

Tai buvo pirmas mudviejų susitikimas.

Jau kitą dieną pabandžiau su juo artimiau susipažinti ir likusį laiką, mažiau nei savaitę, mes nebelankėme seminaro. Abu buvome ne itin kalbūs, tad puikiai leidome laiką vaikštinėdami, plaukiodami ir dalyda-miesi tylėjimu. Vis dėlto man pavyko sužinoti, kad jis gyvena vienas, tėvas seniai miręs, o motina prieš kelis mėnesius trečią kartą – ir jis vylėsi, kad šįkart ją lydės sėkmė, – nelegaliai išvyko į Ameriką.

Taip pat išsiaiškinau, kad kartais jis rašo praėjusio amžiaus pa-baigos istorijas, būtent taip jis ir pasakė, vos sutramdžiau smal-sumą nuduodamas, jog tai visai įprastas dalykas. Praeitis jį ypač domino. Jis ėjo į senus, ištuštėjusius namus, naršė po griuvėsius, kraustė palėpes, skrynias ir rinko visokiasią šlamštą. Retkarčiais jam pavykdavę parduoti ką nors antikvariatams arba pažįstamiems, iš to jis ir išsilaikė. Man dingtelėjo, kad kuklus jo užsakymas aną

vakarą restoranėlyje parodė, jog jam neverta per daug kliautis šiuo verslu. Tad kai lyg tarp kitko užsiminė turintis tris pakelius 1937 metų cigarečių „Thomassian“, tikro tabako, ne dulkių ir dvigubos *ekstra* kokybės, kaip prisiekęs rūkalius beregint užsimaniau nusipirkti tris cigaretes. Tikrai? – paklausė jis. Visada svajojau surūkyti tiek metų išlaikytą „Thomassian“, pasakiau, ir jis beregint nuskuodė į savo namelį. Su pasimėgavimu žiūrėjo, kaip nerūpestingai prisidegu originaliu vokišku 1928 metų degtuku (jo dovana prie cigarečių), ir paklausė, ar man patinka 1937-ųjų dvasia. Aitri, atsakiau. Cigaretės iš tiesų buvo gailios, be filtro ir baisiai dūmino. Turbūt dėl Gernikos bombardavimų, vykusių tais pačiais metais, tyliai pasakė Gaustinas. O gal ir dėl dirižablio „Hindenburg“, didžiausias pasaulyje cepelinas prieš nusileisdamas sprogo, regis, gegužės 6 dieną, šimto metrų aukštyje virš žemės paviršiaus su devyniasdešimt septyniais keleiviais. Visi radijo reporteriai verkė eteryje. Šie dalykai tikriausiai įsigeria į tabako lapus...

Vos neuždusau. Užgesinau cigaretę, bet nieko nepasakiau. Jis kalbėjo kaip liudininkas, kuriam, įdėjus nemažai pastangų, galop pavyko susitaikyti su tuo, kas įvyko.

Nusprendžiau netikėtai pakeisti temą ir pirmą kartą paklausiau, kuo jis vardu. Vadink mane Gaustinu, tarė jis ir šyptelėjo. Malonu, Izmaelis, atsakiau pratęsdamas pokštą. Bet jis, tarsi būtų nenugirdęs, pasakė, esą jam patinka tas eilėraštis su Gaustino epigrafu, prisipažinsiu, man buvo malonu¹. Be to, pridūrė rimtai, jame telpa abu mano vardai: Augustinas Garibaldi. Namiškiai taip ir neįstengė susitarti, koks bus mano vardas. Tėvas tvirtai laikėsi nuomonės, kad būčiau pakrikštytas Garibaldžiu, mat buvo aistringas jo gerbėjas. O motina, dėstė Gaustinas, romi ir protinga moteris, baigusi tris filosofijos semestrus universitete, buvo šventojų Augustino gerbėja,

¹ Užuomina į G. Gospodinovo eilėrašį.

primygtinai reikalavo, kad būtų pridėtas ir šio šventojo vardas. Ji iki šiol mane vadina Augustinu, o tėvas vadindavo Garibaldžiu. Šitai į krūvą suėjo ankstyvoji teologija ir vėlyvasis revoliucionizmas.

Bendrais bruožais, tai ir buvo visa informacija, kuria apsikeitėme per tas penkias šešias dienas, seminarui einant į pabaigą. Be abejo, atmenu ir kelias itin svarbių tylėjimų valandėles, bet jų nėra kaip perpasakoti.

A, tiesa, paskutinę dieną įvyko dar vienas trumpas pokalbis. Tik tada supratau, kad Gaustinas gyvena mažame Balkanų papėdėje prisiglaudusiame miestelyje, apleistame name. Telefono neturiu, pasakė jis, bet laišakai pasiekia. Man jis pasirodė nepaprastai vienišas ir... nepriklausantis. Tada būtent šis žodis šovė į galvą. Nepriklausantis niekam pasaulyje arba, tiksliau sakant, dabartiniam pasauliui. Stebėjome didingą saulėlydį ir tylėjome. Nuo krūmų, augančių už mūsų, pakilo visas debesis muselių. Gaustinas nulydėjo jas akimis ir pasakė, kad jei mums šitai yra tiesiog dar vienas saulėlydis, tai šioms vienadienėms musėms šis saulėlydis yra viso jų gyvenimo saulėlydis. Ar kažką panašaus. Aš kvailai tarstelėjau, esą tai tik nuvalkiota metafora. Jis pažvelgė į mane nustebęs, bet nutylėjo. Tik po valandėlės pratarė: „Jos neturi metaforų.“

...1989-ųjų spalį ir lapkritį nutiko krūva jau iki skausmo pažįstamų ir aprašytų dalykų. Stypsodavau aikštėse ir taip ir neparašiau Gaustinui laiško. Turėjau ir kitų problemų, rengiau pirmąją savo knygą, vedžiau. Žinoma, visa tai – tik kvaili pasiteisinimai. Tačiau dažnai jį prisimindavau. Jis taip pat man nerašė.

Pirmą atviruką gavau 1990 metų sausio 2 dieną – kalėdinį atviruką su nuspalvinta Snieguole, kuri priminė Judy Garland. Ji laikė stebuklingą lazdelę, kuria rodė storais skaičiais išrašytus 1929 metus. Kitoje atvirukinio pusėje buvo adresas ir trumpas palinkėjimas, parašyti rašalu ir pagal anuometines rašybos taisykles. Pabaigoje

buvo išvedžiota „Drįstu pasirašyti tavuoju Gaustinu“. Tuojau pat sėdau rašyti jam laišką, kuriame padėkojau už malonią staigmeną, parašiau, kad išties vertinu subtilią jo mistifikaciją.

Atsakymą gavau tą pačią savaitę. Atsargiai atplėšiau voka, jame buvo du blyškiai žalsvi lapai su vandens ženklais, užpildyti tik iš vienos pusės ta pačia grakščia rašysena ir griežtai laikantis senosios, jei neklystu, trečiojo dešimtmečio rašybos taisyklių. Jis rašė, kad niekur nebuvo išėjęs, bet jaučiasi puikiai. Užsiprenumeravo dienraštį *Aušra*, „labai objektyviai p. Krapčevo“ leidžiamą, ir žurnalą *Auksaragis*², mat reikia stebėti, kur eina literatūra. Klausė manęs, ką manau apie tai, kad Jugoslavijos karalius Aleksandras suspendavo konstituciją ir paleido parlamentą šio mėnesio 6-ą, *Aušra* apie tai pranešusi jau kitą dieną. Laišką baigė prierasu, kuriame atsiprašė, jog nesuprato, ką turėjau omenyje sakydamas „subtili mistifikacija“.

Perskaičiau laišką dar kelis kartus, varčiau rankose, uodžiau, vildamasis užčiuopti kokią nors ironijos žymę. Perniek. Jei tai buvo žaidimas, Gaustinas kvietė jį žaisti nepatikslinęs taisyklių. Ką gi, puiku, nusprendžiau žaisti. Kadangi nieko neišmaniau apie prakeiktus 1929-uosius, kitas tris dienas teko praleisti bibliotekoje, naršant senus *Aušros* numerius. Įdėmiai perskaičiau apie karalių Aleksandrą. Dėl viso pikto užmečiau akį ir į būsimus įvykius: „Trockis išvarytas iš TSRS“, „Vokiečiai priima Kelloggo–Briand'o paktą“, „Mussolinis pasirašė susitarimą su popiežiumi“, „Prancūzija atsisakė suteikti politinį prieglobstį Trockiui“, mėnesiu vėliau – „Vokietija atsisako suteikti politinį prieglobstį Trockiui“, priėjau net iki spalio 24-osios „Volstrito kracho“. Bibliotekoje parašiau Gaustinui trumpą ir, kaip

1 Danail Krapčev (1880–1944) – iškilus bulgarų žurnalistas, visuomenininkas ir revoliucionierius.

2 1920–1943 m. leistas bulgarų literatūros žurnalas.

man atrodė, santūrų atsakymą, kuriame lyg tarp kitko išsaciau savo nuomonę (kuri įtartina tiksliai sutapo su leidėjo p. Krapčevo nuomone) apie įvykius Jugoslavijoje ir paprašiau jo atsiųsti tai, ką dabar rašo, šitaip tikėjau išnarplioti, kas iš tiesų vyksta.

Kitas jo laiškas atėjo tik po pusantro mėnesio. Atsiprašinėjo, nes jį buvo užpuolęs kažin koks klastingas gripas ir jis visai nepajėgęs dirbti. Beje, teiravosi, kaip manau, ar Prancūzija priims Trockį. Ilgai svarsčiau, gal baigti visą šitą istoriją ir parašyti išblaivinantį laišką, bet nusprendžiau dar šiek tiek pratęsti žaidimą. Daviau jam kelis patarimus dėl gripo, kuriuos, beje, jis pats buvo perskaitęs *Aušroje*, patariau neiti į lauką ir kas vakarą daryti šiltas stipraus druskos tirpalo vones kojoms. Išreiškiau didelę abejonę, ar Prancūzija suteiks politinį prieglobstį Trockiui, kaip, beje, ir Vokietija. Kai gavau kitą Gaustino laišką, Prancūzija iš tiesų atsisakė priimti Trockį, ir Gaustinas susižavėjęs rašė, esą turiu „kolosalią politinę uoslę“. Šis laiškas buvo ilgesnis už ankstesnius, nes jame buvo papasakota apie dar du susižavėjimus. Vienas susižavėjimas susijęs su ką tik išleistu ketvirtu *Auksaragio* numeriu ir jame paskelbtu nauju Bagrianos¹ eilėraščiu, o kitas susižavėjimo objektas buvo „Telefunken“ markės radijo imtuvas, kurį dabar bandė pataisyti. Todėl prašė atsiųsti jam radijo lempą „Valvo“ iš Džabarovo sandėlio, esančio Aksakovo gatvėje 5. Smulkiai aprašė kažkokią demonstraciją, vykusią Berlyne, kurią stebėjo per dvylikos lempų dr. Raiserio imtuvą su automatinio trumpųjų radijo bangų fedingo reguliavimu: „Juo bus įmanoma klausyti koncertų net iš Amerikos, gali patikėti?“

Nusprendžiau nebeatsakyti. Jis taip pat neberašė. Nei kitais Naujaisiais metais, nei dar kitais. Pamažu ši istorija išblėso, ir jei ne keli laiškai, kuriuos vis dar saugau, esu tikras, kad ir pats ja nepatikėčiau.

1 Elisaveta Bagriana (1893–1991) – simbolistinės bulgarų poezijos pradininkė.

Bet lemta buvo kas kita. Po kelerių metų vėl gavau laišką iš Gaustino. Mane apėmė bloga nuojauta, tad neskubėjau atplėšti voko. Svardsčiau, ar po tiek laiko bus atėjęs į protą, ar gal viskas tik paūmėjo. Voką atplėšiau tik vakare. Pamačiau vos kelias parašytas eilutes. Cituoju pažodžiui:

Dovanok, kad vėl tave trukdau po tiek laiko. Bet pats matai, kas vyksta aplinkui. Skaitai laikraščius ir turėdamas tokią politinę uoslę tikrai seniai nujauti, kokia kruvina pirtis kuriasi. Vokiečiai masiškai telkia kariuomenę prie Lenkijos sienos. Nesu tau minėjęs, kad mano motina žydė (prisimink, kas pernai įvyko Austrijoje, o ir Krištolinė naktis Vokietijoje), šitas prieš nieką nesustos. Esu ryžtingai nusiteikęs, atlikau visa, kas reikalinga, kad rytoj anksti ryte traukiniu išvykčiau į Madridą, paskui į Lisaboną, o iš ten – į Niujorką...

*Sudiev ir iki.
Tavo Gaustinas
1939 m. rugpjūčio 14 d.*

Šiandien rugsėjo 1-oji.

6

1939 metų rugsėjo 1-ąją Wystanas Hugh Audenas prabunda Niujorke ir užrašo dienoraštyje:

Prabudau skaudančia galva po slogių nakties sapnų, kuriuose Č. buvo man neištikimas. Laikraščiai rašo, kad Vokietija atakuoja Lenkiją...

Mat kaip viskas susieina į vieną tikrą pradžių – slogūs sapnai, karas ir galvos skausmas.